

1. Відсутність емоційного забарвлення. Ця особливість зумовлює абсолютний переклад науково-технічних текстів.
2. Чіткість, ясність, стислість викладу, що знаходить втілення у вживанні граматичних конструкцій, лексичних одиниць, термінології. Як правило, автор вживає загальноприйняті, усталені терміни, хоча він може і вводити так звані терміноіди (тобто терміни, які функціонують у вузькій сфері найменувань). Саме одиниці такого типу ускладнюють процес перекладу.
3. Переосмислення загальноживаної лексики, яке є одним із продуктивних методів утворення термінів. Тому існує велика група слів, яка входить у загальноживану лексику, але якій властива номінальна функція терміна (напр., «stroke» – як загальноживане слово означає «удар», а у спеціальному тексті – «пошттовх, поршня»; «bed» – «ліжко» і «bed» – «станина»). Така властивість слів викликає певні труднощі у перекладі.
4. Відмінна від загальнолітературної мови частотність вживання слів основного словникового фонду. Лексичний склад науково-технічної літератури бідніший порівняно із художньою літературою, тому частотність окремих елементів загальноживаної лексики науково-технічних текстів вища за частотність окремих одиниць художніх творів.
5. Майже повна відсутність ідіоматичних конструкцій у спеціальних текстах. Ідіоми, як правило, володіють емоційним забарвленням і тому вони «не вписуються» у зміст наукового тексту.

Як відомо, за морфологічною будовою терміни поділяють на: прості («circuit» – коло тощо), складні («flywheel» – маховик) та терміни-словосполучення («trip coil» – відключаюча катушка). Останній різновид термінів викликає найбільшу складність у перекладі.

Для перекладу термінів-словосполучень є кілька способів:

1. Дослівний переклад за допомогою українських слів і виразів (так зване калькування): single-row engine – однорядний двигун; high-voltage switch – високовольтний вимикач.
2. Переклад із використанням родового відмінка: direct current system – система постійної напруги.
3. Переклад за допомогою різних прийменників: pressure oil gun – шприц для подачі мастила під тиском.
4. Переклад одного із членів словосполучення групою пояснюючих слів: analogue computer – пристрій для постійного підрахування дій.
5. Переклад із заміною порядку компонентів атрибутивної групи: battery-charging motor – мотор-генератор.

1. Виноградов В.В. Русский язык. – М.: Просвещение, 1972.

ДЕЯКІ ЗАУВАЖЕННЯ ДО ПЕРЕКЛАДУ ЯПОНСЬКИХ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕРМІНІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

© Андрій Медведів, 2000

Гуманітарно-технічний коледж, Міннеаполіс, США

У зв'язку із збільшенням кількості японської науково-технічної літератури, яка перекладається на українську мову, а також відсутністю підручників та посібників, необхідних для роботи перекладачів з японської мови, пропонуємо кілька зауважень, які можуть бути корисними в їх роботі.

Переклад науково-технічної термінології пов'язаний зі способами її утворення. Одним з таких способів у японській мові є **суфіксація**. Вимірювальні прилади, наприклад,

утворюються за допомогою суфікса “кей”, який в українській мові відповідає суфіксу “мір” або “метр”: суйрьо:кей - водомір, денацукей - вольтметр, ондокей - термометр, хатьо:кей - хвилемір, кадокей - висотомір, кенрю:кей - гальванометр, сю:хакей - частотомір, денрю:кей - амперметр, енбункей - солемір.

Японський суфікс “ся” означає людину взагалі. Якщо цьому суфіксу передують кореневі морфеми, то вони конкретизують людину-діяча з точки зору її фаху: ро:до:ся - робітник (ро:до: - робота, праця), кагакуся - хімік (кагаку - хімія), гідзюцуся - інженер (гідзюцу - техніка), гакуся - вчений (гаку - наука), аннайся - гід, екскурсовод, (аннай - супровід, довідка), дзьо:дзо:ся - пивовар (дзьо:дзо: - пивоваріння). Перекладаються такі терміни українською мовою за допомогою іменників, що вказують на належність людей до певної соціальної або фахової групи.

Ще один японський суфікс “ся”, який має інше ієрогліфічне зображення, вживається для означення транспортних засобів. Кореневі морфеми термінів з цим суфіксом допомагають точно називати той або інший вид транспортного засобу, як наприклад: денся - трамвай, дзідо:ся - автомобіль, кякуся - пасажирський вагон, сьокудо:ся - вагон-ресторан, мукідо: денся - тролейбус, ю:бінся - поштовий вагон, ко:гай денся - електричотяг, сіндайся - спальний вагон.

Японський суфікс “сей” означає якісне поняття або стан якогось об'єкту. Терміни з цим суфіксом перекладаються на українську мову шляхом вживання іменникових суфіксів *-ість*, *-ізм*: сосей - пластичність, танкайсей - монолітність, кейкакусей - плановість, додзісей - синхронізм, рьо:сей - амфотерність.

Якщо до лексичної одиниці додається суфікс *-ка*, то відбувається її субстантивіація, тобто вона набуває ознак іменника. На українську мову такі лексичні одиниці передаються за допомогою суфіксів *-ання*, *-ення* або *-ація*, які вживаються з іменниками, що означають процеси: футо:ка - кодування, денкіка - електрифікація, хьо:хонка - еталонування, кіндзокука - металізація, дзідока - автоматизація, акка - погіршення, танка - навуглецювання, до:дзіка - синхронізація, енка - хлорування, бунка - розділення.

Ще один японський суфікс “гу” також сприяє субстантивіації лексичних одиниць, зокрема під час японізації англійських термінів, які мають закінчення *-ing* і означають певні процеси. В українській мові цей суфікс передається за допомогою вищезгаданих суфіксів *-ація*, *-ання*, *-ення*, а також *-іння*, наприклад: санпурінгу (sampling) - стробування, буранкінгу (blanking) - гасіння, бурумінгу (blooming) - розпливання (зображення), таймінгу (timing) - синхронізація, дзумінгу (zooming) - збільшення (електронне), фе:дзінгу (fading) - затухання (сигналу), банінгу (burning) - випалювання, до:пінгу (doping) - легування (додавання домішок), етінгу (etching) - травлення, со:тінгу (sorting) - сортування.

Інший процес, а саме процес вербалізації, тобто надання іменникам деяких ознак дієслова, відбувається шляхом додавання японського дієслова “суру” (робити) до кореня слова іноді після вже згаданого суфікса “ка”, наприклад: о:торока суру - погіршувати, ейдзо:ка суру - створювати зображення. Це може здійснюватись і на основі англійських термінологічних одиниць і перекладатись українською мовою описовим способом: дедзітарука суру (digit) - перетворювати у цифрові сигнали, бітто-сінго-ка суру (bit) - перетворювати у двійкові одиниці, ге:то суру (gate) - замикати, стробувати, байпасу суру (bypass) - блокувати, шунтувати, торіга суру (trigger) - приводити в дію, запускати.

Термінологічні сполучення у японській мові, як зрештою і в українській, складаються з головних і додаткових компонентів. Головний компонент означає основну якість позначуваного об'єкта, а додатковий компонент уточнює значення термінологічного

сполучення, як наприклад: *денкі* до:тай – електричний провідник, *денкі* ейдзо: – електричне зображення, *денкі* кайро – електричне коло, *денкі* когаку – електрооптика, *денкі* рікагаку – електродинаміка, *денкі* сіґо – електричний сигнал, *денкі* тейко – електричний опір, *денкі* сока – електричне навантаження.

В цих термінологічних сполученнях головний компонент *денкі* перекладається за допомогою прикметника *електричний*, додаткові компоненти конкретизують його значення. Словник містить 40 складних термінів з цим елементом *денкі*.

Основний компонент *сюцурьоку*, який має значення *вихід*, *вихідний* сигнал, фігурує у 80 термінологічних сполученнях. Додаткові компоненти більш чітко формулюють це поняття: *сюцурьоку* денрьоку – вихідна потужність, *сюцурьоку* кайро – вихідна схема, *сюцурьоку* парусу (pulse) – вихідний імпульс, *сюцурьоку* реберу (level) – рівень вихідного сигналу, *сюцурьоку* торансу (transformer) – вихідний трансформатор, *сюцурьоку* дзо:фуку – підсилення на виході.

Отже розглянуте словоутворення деяких афіксальних іменників, які вживаються з термінологічними значеннями, показує, що словоутворюючі афікси “кей”, “сей”, “ка”, “зу”, “ся” надають кореневим морфемам такі значення, які часто влючають і значення самих афіксів. В термінологічних сполученнях головний компонент, як правило, визначає основне поняття, а додаткові компоненти уточнюють це поняття. Все це робить розуміння цілих груп слів з однаковими афіксальними морфемами і однаковими термінологічними компонентами більш дохідливим і простішим для українського читача і сприяє успішному перекладу японських науково-технічних текстів українською мовою.

1. Nelson A. *The modern reader's Japanese-English character dictionary*.-Tokyo, 1967.-P. 943-944 2. Halpern J. *New Japanese-English character dictionary*.-Tokyo 1990.-P.1272 3. Takamizawa H. *Nissan's business Japanese*.-U.S.A. Illinois.-P.208 4. *Японско-русский словарь по радиоэлектронике*. Азербавв Э.Г., Издатель М.И. Москва, 1981, с.609-614

ДО ПИТАННЯ ПРО СТВОРЕННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО СЛОВНИКА ТЕХНОЛОГІЇ ХАРЧУВАННЯ

© Лариса Сапожнікова, 2000

Харківська державна академія технології та організації харчування

Термінологія технології харчування має в Україні давні усталені традиції, але протягом досить тривалого часу була занедбаною з відомих причин. Фахові підручники, довідники, посібники, словники укладали російською мовою, що не сприяло функціонуванню української національної термінології, не йшлося про дослідження джерел, з яких вона поповнюється, тобто відбувався процес зросійщення української мови. Мовні проблеми, пов'язані з творенням, впровадженням і функціонуванням національної термінології, є органічним продовженням проблем розвитку і функціонування мови в цілому. Деякі з цих проблем спільні для термінології різних мов (наприклад, точність, однозначність терміна, наявність питомих і запозичених одиниць) або характеризують групу мов у певний період їх розвитку. Українська термінологія вирізняється тривалим бездержавним існуванням, функціонуванням неповноправно в тіні і під масовим впливом сусідніх мов. Звідси недостатня розвиненість системи її функціональних стилів, опрацьованість її термінології, кількість спеціальної літератури, а також недостатній рівень володіння нею більшістю україномовного населення. Отже, безперечним є необхідність нормалізації, удосконалення української національної термінології, упорядкування словникової та довідкової літератури.